

Vratislav Karpíšek

Slovanský ústav Akademie věd ČR, Praha

Dětská literatura v podlaštině: důležitost a přístupy

Výzkum dětské literatury v menšinových jazycích se úzce prolíná s lingvistikou, kulturními studiemi a vzděláváním. Ačkoli jde o poměrně okrajovou oblast zájmu, hraje klíčovou roli při zachování jazykové rozmanitosti a revitalizaci menšinových jazyků. Dětská literatura slouží jako základní kámen pro uchování jazykového a kulturního dědictví, poskytuje mladým generacím spojení s jejich kořeny a podporuje rozvoj jazykových dovedností. Dále nastiňuje dvojí vzdělávací a kulturní přínosy takové literatury a zdůrazňuje její význam ve snaze čelit jazykovému posunu, a také při podpoře revitalizace menšinových jazyků. Analýza zahrnuje přehled sedmi vybraných děl podlašské dětské literatury, zaměřuje se na jejich přínos, motivaci autorů a propojení místních tradic a univerzálních témat. Kapitola také diskutuje roli ilustrací, praktické výzvy spojené s publikováním v menšinových jazycích a strategie pro překonání těchto překážek, jako je digitální distribuce. Tato studie zdůrazňuje klíčový přínos dětské literatury pro přežití a rozvoj menšinových jazyků, upozorňuje na jazykovou rozmanitost a kulturní bohatství regionu a potřebu tuto rozmanitost uchovat pro příští generace.

Klíčová slova: Dětská literatura, Menšinové jazyky, Podlaština, Revitalizace jazyků, Kulturní ochrana, Folklor.

Výzkum dětské literatury ve vztahu k menšinovým jazykům se nachází v průsečíku lingvistiky, sociolingvistiky a vzdělávání. Přestože se jedná o spíše okrajovou oblast zájmu většiny badatelů, považujeme ji za naprosto zásadní nejen ve vztahu k zachování jazykové rozmanitosti, která je stále ještě vlastní našemu globálnímu světu, ale také ve vztahu k roli, kterou literatura hraje při zachování a revitalizaci menšinových jazyků. Vzhledem k tomu, že menšinové jazyky čelí ohrožení ze strany dominantních kultur a jazyků, jako např. jazykovému posunu, stává se dětská literatura pomyslnou „pevností“ kulturního dědictví a nabízí médium, jehož prostřednictvím se nejmladší generace mohou spojit se svými kořeny, naučit se (svůj dědičný) jazyk a posílit tak vlastní pocit identity a sounáležitosti. Význam výzkumu menšinových jazyků a jejich dětské literatury (pokud existuje) nelze podceňovat, neboť významně přispívá k našemu poznání nejen jazykové rozmanitosti, ale i kulturní kontinuity (Filipović & Pütz, 2016).

Kromě kulturního a jazykového významu představuje dětská literatura v menšinových jazycích (a to nejen) řadu přínosů pro proces vývoje dítěte (Nikolajeva, 2014). Práce s literaturou od útlého věku podporuje čtenářskou gramotnost, zlepšuje kognitivní vývoj a podporuje empatii a emoční inteligenci tím, že děti seznamuje s různými perspektivami a zprostředkovává odlišné zkušenosti. U dětí patřících k menšinovým jazykovým skupinám posiluje literatura jejich jazykové dovednosti a zajišťuje, že zůstanou bilingvní nebo multilingvní, což je spojeno s lepšími schopnostmi řešit problémy nebo se zvýšenou kreativitou. Zastoupení v literatuře navíc hraje zásadní roli při konsolidaci identity dítěte, posilování jeho sebevědomí a posilování pocitu hrdosti na své kulturní dědictví. Studium a popularizace dětské literatury v menšinových jazycích tak slouží nejen cílům jazykové a kulturní ochrany, ale zároveň podporuje komplexní rozvoj dítěte.

Předkládaná kapitola je uspořádána tak, aby stručně představila oba hlavní fenomény, tedy dětskou literaturu a to, co tento pojem zahrnuje, a také podlašský jazyk, snahy o jeho zachování a odraz v analyzovaných literárních dílech. Kromě toho se také dotýká pojmů a teorií, které s těmito dvěma hlavními pojmy přímo či nepřímo souvisejí. Hlavním cílem této kapitoly je zjistit souvislost mezi snahami o zachování a revitalizaci pomocí dětské literatury ve vztahu k možnému zlepšení či zhoršení jazykových dovedností a postojů u mluvčích. Aby byl poskytnut úplný obraz o tom, co bylo v této oblasti již vydáno a vykonáno, je navíc pojednáno o obsahu a námětech literárních děl.

V prvé řadě je důležité si uvědomit, že neexistuje žádná všeobecně přijímaná definice dětské literatury. Jerzy Cieślowski, jeden z nejvýznamějších badatelů v oblasti dětské literatury, upozorňuje, že termíny literatura pro děti nebo literatura pro děti a mládež byly dlouho chápány jako literární nebo paraliterární texty vytvořené především za účelem plnění didaktické a výchovné

funkce. Široká definice dětské literatury neboli literatury pro děti a mládež zahrnuje kategorii literatury určené mladým čtenářům, která svým obsahem a ztvárněním přispívá k jejich duševní, etické a estetické výchově (Toman, 1992, s. 47). Literatura pro děti a mládež není uzavřenou množinou, protože jednak mnoho textů „ne pro děti“ bylo a je upravováno „pro děti“, jednak značný počet textů, zejména folklorní povahy, byl a stále je „pro děti“ nebo si je děti brzy přisvojily (Cieślikowski, 1985, ss. 9–10). Kromě toho se dětská literatura vyznačuje určitými typickými tématy a poutavým, emocionálně nabitým obsahem. Vyznačuje se též výraznými hrdiny, jasným a zároveň živým stylem, humorem a zásadní rolí ilustrací. Příroda a folklór spolu s jejich literárním či ilustračním ztvárněním taktéž zastávají svěbytnou funkci. Literatura, včetně té, která není určena výhradně nejmladším čtenářům, slouží výchovným a poučným účelům, klade čtenáři zásadní otázky, nastoluje dilemata a podněcuje intelektuální, emocionální a axiologickou angažovanost (Pačławski & Kątny, 1995, s. 76).

To nás přivádí ke konkrétnějšímu dělení dětské literatury podle věku cílové skupiny a intence autora. Zaprvé, intencionální dětskou literaturou nazýváme taková díla, která byla napsána přímo pro malé čtenáře, a neintencionální dětskou literaturou ta díla, která byla původně napsána pro dospělé, ale nyní je čtou především děti, jako jsou díla Julese Verna, bratří Grimmů, H. C. Andersena a dalších (Besedová, 2014).

Zadruhé, omezíme se pouze na základní klasifikaci podle Besedové, která s ohledem na věk dělí dětskou literaturu na dvě základní skupiny: literaturu pro děti (přibližně 6–12 let) a literaturu pro mládež či dospívající (12–18 let), přičemž každá z nich je diferencována podle formy a tématu. Mnozí autoři nabízejí podrobnější klasifikaci, někteří naopak zcela pomíjejí to, co dnes v diskurzu obecně nazýváme young adult literaturou (přibližně 15–20+ let) (Cart, 2022, s. 103).

Dále je nezbytné poskytnout stručný nástin samotného jazyka a jeho současného kontextu.

Z lingvistického hlediska zahrnuje podlašský jazyk (*podlaška mova*) kontinuum východoslovanských nářečí s okáním především v jižní části Podlašského vojvodství. Tato nářečí byla jazykovědci klasifikována jako **bělorusko-ukrajinská přechodová nářečí** (polsky: *gwary przejściowe białorusko-ukraińskie*), **nářečí s ukrajinskými rysy** (*gwary o cechach ukraińskich*) nebo jako **ukrajinská nářečí** (*gwary ukraińskie*) (Glinka i in., 1980).

Ze sociolingvistického hlediska se podlašským jazykem (*podlaška mova* v podlaštině), východoslovanským (mikro)jazykem, mluví v oblasti mezi řekami Narew a Bug v severovýchodní části Polska, historicky známé jako Podlaší (polsky *Podlasie*), a spadá tak do administrativních hranic Podlašského vojvodství (*Województwo podlaskie*), přesněji do jeho jižní části. Historicky zde byly zaznamenány drobné snahy o literární tvorbu v místním nářečí,

kteře přinesly mimo jiné několik básnických sbírek (např. Sačko, 1991, 1995; Stachwiuk, 2002), podlaško-polský slovník (Pietruczuk, 1977; Wróblewski, 2008; Maksimjuk – práce na něm stále probíhá) a řadu literárních překladů, mimo jiné z angličtiny, norštiny, francouzštiny a němčiny (Maksymiuk, 2015).

Sami mluvčí o podlašském jazyce často hovoří jako o „svém“ nebo „našem jazyce“ (*svoja mova, naša mova, po-svojomu, po-našomu*). Podle J. Maksimjuka bylo potřeba vynaložit soustavné úsilí k emancipaci nářečí a jeho přeměnu v plnohodnotný (mikro)jazyk s jeho kodifikovaným a standardizovaným pravopisem, lexikem ve slovnících, podrobným popisem gramatiky a také literaturou, a to jak autorskou, tak překladovou. Důvodem k podniknutí těchto kroků byla mimo jiné nedůvěra v ukrajinské i běloruské kulturní instituce a jejich aktivity, které k zachování místního nářečí, dnes označovaného jako podlašský jazyk, přispívaly jen minimálně. K rozhodnutí přispělo i to, že drtivá většina mluvčích nepovažovala spisovnou běloruštinu (popř. ukrajinštinu) za „svůj“ jazyk (Lendělová i in., 2013).

Tento rozpor se prvně výrazněji projevil již při sčítání lidu v roce 2002 v důsledku neexistence obecně přijímaného označení pro místní jazyk. Ačkoliv je používání podlaštiny v podstatě omezeno především na domácí a církevní prostředí, texty a vysílání v podlaštině se sporadicky objevují v různých médiích místního významu. Ve sčítání lidu v roce 2021 došlo ve srovnání s údaji ze sčítání lidu v roce 2002 ke znatelnému poklesu počtu osob, které se v této oblasti přihlásily k běloruskému, ukrajinskému nebo podlašskému jazyku. Pokles je znatelný a zhruba můžeme mluvit o polovičním propadu. I když údaje nemusejí být zcela přesné, signalizuje to, že podlaština je stále zranitelnější a podléhá postupujícímu jazykovému posunu k polštině (Czasopis, 2024).

Výzva, kterou představuje zachování a rozvoj mnoha regionálních a menšinových jazyků v Evropě, je mimo jiné do značné míry způsobena složitostí, která se týká jejich uznání a přijetí, jak zdůrazňují Tamburelli a Tosco (2021). Jejich sporná povaha (*contested nature*) často vede k poklesu vitality jazyků, což následně brání jejich cestě k jazykovému uznání a emancipaci. Tento jev dosahuje kritického bodu, když je samotná „jazykovost“ těchto dialektů zpochybňována jejich vlastními mluvčími, čímž jsou vyloučeny z uznávaných jazykových přehledů (Tamburelli & Tosco, 2021, s. 27). Označení podlaština, které se používá v tomto článku, není dosud obecně přijímáno všemi badateli ani jeho mluvčími a někteří mluvčí se domnívají, že jejich nářečí si zkrátka nemůže činit nárok na to, aby bylo funkčním spisovným jazykem, což zase brzdí snahy směřující k jeho zachování a revitalizaci.

A n a l ý z a

Předkládaná analýza se zabývá sedmi jedinečnými dětskými knihami, a potažmo i sedmi jedinečnými přístupy k dětské literatuře v podlaštině. Nejprve je uveden přehled jednotlivých publikací a všech dostupných informací k těmto dílům, mimo jiné informace od samotných autorů. Poté následuje srovnání společných rysů, které tato díla sdílejí.

Cílem této sekce je také zjistit motivaci k tvorbě těchto děl (okolnosti jejich vzniku), jejich zpracování a přínos pro mladé publikum, a dále je dát do souvislosti s existujícími strategiemi zachování a revitalizace jazyka. Díla jsou uspořádána chronologicky podle roku vydání. K publikacím je uvedeno co nejvíce informací, které bylo možné dohledat.

Konkrétně jde o následující tituly: (Maksimjuk, 2008; Fionik & Fionik, 2008; Lindgren, 2008; Maksimjuk et al., 2017; Andersen, 2019; Saczko, 2020; de Saint-Exupéry, 2021).

Kazki dla Maryli („Pohádky pro Marylu“) jsou zcela jistě prvním pokusem o vytvoření dětské literatury v podlaštině. Elektronická kniha, která je zdarma k dispozici ve formátu PDF na stránkách *svoja.org*, má osmdesát osm stran formátu A4 (Svoja.org, 2008). O jejím vzniku je v samotné knize obsaženo velmi málo informací, kromě poznámky na poslední straně dokumentu, kde je zmíněno, že jde o čtvrté vydání, a bylo údajně vtištěno v nakladatelství *Drukarnia Mamy i Tata* v roce 2008 v Praze. Podle J. Maksimjuka to v podstatě znamená, že kniha byla vtištěna na domácí tiskárně a následně svázána. Kniha byla původně určena výhradně pro osobní potřebu, a to k přiblížení obecně kanonických lidových pohádek autorově dceři, z čehož vyplývá i její název. Rozhodně se jedná o literaturu pro děti a je vhodná zhruba pro děti do 10 let.

Překladatelův bratr Aleksander Maksimjuk přibližuje okolnosti vzniku knihy v souvisejícím článku na stránce *svoja.org*,

[...] [i]nspiracijeku dla joho stali vòsim kazok, kotory mòj brat Jan pereklav na pudlašku movu v 2006 roci dla čytania svojòj dočciê Maryli. U tomu ž roci ja opraciovav grafiku z originalnoji češkoji knihi i poskladav usio nanovo – u pudlaški varyjant knihi. Jan vydrukovav knihu v odnòm exemplarovi, čytav jeji dla dočki i vvodiv daliějšy popravki do tekstu (Maksimjuk, 2008, *svoja.org*)

A. Maksimjuk dále tvrdí, že J. Maksimjuk v roce 2006 přeložil osm pohádek do podlaštiny, aby je mohl nahlas číst své dceři. To potvrzují i vlastní slova překladatele:

Dokładno ne vspomniu, ale to mòh byti ròk 2006–2007. Ja vže tohdy začav pisati po-pudlaški i probuvav toje-sioje perekladati, kob zobačyti, jak mova po-svojomu daje rady z normalnym literaturnym tekstem.

I jakraz tohdy pryjšlo mniê do hołovy, što tyje kazki, kotory my rozkazujemo z žônkoju po-svojomu našuj dočciê Maryli (narodžana v 2002), možna było b zapisati i čytati jôj z knižki, tak jak my čas od času čytali jôj kazki z knižok po-pôlški (A. Maksimjuk, 2008, svoja.org; J. Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Nutno podotknout, že tato i všechny následující knihy, které J. Maksimjuk napsal nebo přeložil, byly vydány vlastním nákladem, což se zákonitě projevuje i na nákladu (tiráži) jeho knih. Tento aspekt bývá často přehlížen, a podle jeho vlastních slov,

[...] ja redaguju i vydaju knižki na biłoruškej i pudlaškej movach, ne korystajučysie deržavnymi grantami. Tomu mniêvažno, kob mojiê vydani lude kuplali, ja jich ne dumaju rozdavati zadarmo. Mniê treba znati, što lude mohut kupiti po-biłoruški abo po-pudlaški. Koli b ja miêv zviêstki pro navyki čytačov na našych dvoch movach, mniê było b lokš planovati svoju vydavniču praci. Ja b tohdy, naprykład, drukovav „Kazki po-svojomu” odrazu nakładom 1000 egzemplaruv, ne bojučysie, što vony ne rozprodadutsie (Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Oba bratři jsou zapálenými jazykovými aktivisty a věnují se propagaci podlaštiny. V témž roce A. Maksimjuk pracoval na grafické úpravě doprovodných obrázků z původní knihy. Kniha byla tehdy vytištěna pouze v jednom exempláři s tím, že je určena pouze pro osobní potřebu, a J. Maksimjuk pokračoval v úpravách svého překladu. A. Maksimjuk dodává, že čtvrté vydání obdržel v dubnu 2008 a považoval je za konečné. Teprve poté byla kniha zveřejněna na webových stránkách a zpřístupněna veřejnosti.

Překlad byl pořízen podle české pohádkové knihy *Výlet do říše pohádek* (2005), která je zase překladem německé pohádkové knihy z roku 1993. V průběhu zpracování došlo k drobným úpravám originálu a výsledek byl dále personalizován, viz např. již zmíněný název knihy.

Kniha začíná titulní stranou *Kazki dla Maryli* a je rozdělena do následujících kapitol: *Ob spjaščuj korolevni Maryli*, *Ob chatci z pranika*, *Ob pani Zimiê*, *Kôt u botach*, *Smiêly kraveć*, *Pro Koptiušku*, *Čyrvony Kapturok*, *Sniêžka i sime-ro krasnoludkuv*. Tyto příběhy představují obecně přijímaný kánon evropských pohádek, z nichž každá má jedinečný děj, postavy a morální ponaučení, které mají ohlas u čtenářů po celém světě. V Šípkové Růžence (*Ob spjaščuj korolevni Maryli*) čeká zakletou princeznu probuzení princovým polibkem, který symbolizuje vítězství lásky nad neštěstím. Jeníček a Mařenka (*Okolnosti vzniku*) vypráví o sourozencích, kteří přemohli lidožravou čarodějnici, a vyzdvihuje vynalézavost a odvalu. Matka zima (*Ob pani zimiê*) se zabývá personifikací zimy a často poučuje o dobrých a špatných lidských vlastnostech. Kocour v

botách (*Kôt u botach*) zachycuje chytrého kocoura, který svému pánovi zajišťuje štěstí a postavení a prokazuje tak důvtip a věrnost. Statečný krejčík (*Smiěly kraveć*) ukazuje, jak vynalézavost a důvtip umožňují skromnému krejčímu dosáhnout úspěchu. Popelka (*Pro Koptiušku*) je příběhem o houževnatosti a odměněné ctnosti, kdy laskavost Popelku dovede až do královské rodiny. Červená Karkulka (*Čyrvony Kapturok*) varuje před nebezpečím číhajícím v přestrojení a učí, jak je důležitá opatrnost a předvídavost. A konečně Sněhurka a sedm trpaslíků (*Sniěžka i simero krasnoludkuv*) ztělesňuje boj dobra se zlem. Každá z těchto pohádek, předávaná z generace na generaci, slouží nejen jako zábava, ale také jako prostředek předávání nadčasových hodnot a etiky.

Co se týče obsahu knihy, žádný není uveden. Texty nejsou rozsáhlé a většinu stránek zabírají ilustrace, díky nimž je kniha vhodná pro malé děti. Z ortografického hlediska J. Maksimjuk důsledně používal svůj vlastní pravopis založený na latině. Přízvuky nejsou v celé knize vyznačeny, což mohlo být užitečné s ohledem na její didaktický potenciál, neboť podlašský a polský přízvuk se výrazně liší.

Jak vyskočyv vorobiěj je ve své podstatě sbírka lidové slovesnosti, konkrétně písní, ukolébavek, říkadel, koled a rozpočítadel. Sbírkou sestavili Elžbieta a Doroteusz Fionikovi, jazykoví a folklorní aktivisté působící v Bielsku Podlašském (Bielsk Podlaski). Kniha čítá 64 stran a má pevnou vazbu. Je bohatě ilustrovaná a v celé knize je použita upravená verze běloruské cyrilice. Každý text je doprovázen obrazovým materiálem, který přímo souvisí s jeho obsahem. Zajímavé je, že texty jsou typograficky záměrně velké, aby se lépe četly, a nikdy nepřesahují jednu stránku. Navíc na rozdíl od knih, které napsal nebo přeložil J. Maksimjuk vlastním nákladem, je D. Fionik díky státním dotacím a grantům schopen vydat větší počet výtisků, a tudíž je schopen oslovit širší publikum. Kniha je určena pro nejmladší publikum nebo pro rodičovské čtení svým dětem.

D. Fionik přibližuje, jak kniha vznikala a co bylo motivací k jejímu vydání:

Knihu „Jak wyskoczyw worobiej” wydali my w 2008 rokowi dla naszych diti, w dosłownum sensu. Bo tohdy samo prychodili na swiet naszy syny i doczka. I my podumali z ženoju, szto treba takuju knižku diatiaczu z pieśniami, kołyčankami, wyliczankami dla ich wydati. W podobnuy situaciji byw i muoj koleha Mirek Zdrajkowski, plastik, u jakoho byli tože małyje dieti. I my tak razom stworyli knihu dla diti. Ja z ženoju vybrali teksty, Mirek zrobiw ilustracji, dieti ich „prokonsultowali” i knižka wyszła tyrażom 2000 egz (Fionik, 2024, vlastní rozhovor autora)

Vzhledem k tomu, že se jedná o sbírku folklorních textů, nepatří k jednomu konkrétnímu nářečí podlašského jazyka. Na konci knihy jsou tytéž texty, i když

tentokrát psané polským pravopisem s poznámkou o umístění přízvuku a obci, kde byly dané texty zaznamenány. Zařazení této kapitoly nepochybně zpřístupňuje knihu v zemi, jako je Polsko, kde se cyrilice zřídka kdy používá. Cyrilice se zde jistě používá z důvodů identity (národní i náboženské) a historických vazeb na běloruský jazyk. Úplně poslední strana obsahuje kompletní obsah.

Diëti z Bullerbyna. Oblíbená série Astrid Lindgrenové nabízí poutavý vhled do idylického a zároveň realistického venkovského života šesti dětí ve švédské vesnici Bullerby na konci 30. let 20. století. Příběhy, které původně vyšly v roce 1947, a od té doby byly přeloženy do více než 100 jazyků, vypráví mladá dívka Lisa, která spolu se svými bratry Lassem a Bossem a kamarády Brittou, Annou, Olle a Kerstin prožívá prosté radosti a dobrodružství venkovského života. Série se dočkala několika filmových a televizních adaptací režisérů Olleho Hellboma a Lasseho Hallströma, které ukazují nadčasovou přitažlivost líčení dětství Lindgrenové, v němž hrají hlavní roli každodenní dobrodružství a svět přírody. Dílo Lindgrenové odráží nejen její vlastní vzpomínky na dětství, ale zabývá se také tématy společenství, rodiny a vztahu ke svým kořenům.

Toto velmi oblíbené dílo dětské literatury přeložil v roce 2008 J. Maksimjuk pod názvem *Diëti z Bullerbyna*. O rok později byla celá kniha ve formátu PDF zveřejněna na webových stránkách svoja.org. K tisku nebyla určena z důvodu autorských práv. Je určena pro starší děti, mezi 8 a 12 lety.

J. Maksimjuk k tomuto překladu uvedl následující:

„Diëti z Bullerbyna” ja vziavsie perekladati odrazu posli „Kazok dla Maryli” - dočka pudrostała i jôj potrebnj byli vže považniejšy i leksykalno bohatšy teksty. Ja perekladav zo švedškoji movy, ale v mene byli i pôlški, i češki pereklady (Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Mimoto byla přeložena pouze první část z celkem třech částí. Podle J. Maksimjuka jsou nyní důležitější otázky, kterým je třeba se věnovat:

Ja začav perekladati druhu častku „Diti”, ale pokinuv i ne dumaju, što vernusie do perekladu – pokamiš je važniejšy rečy, a času v mene štoraz menš. Dla mene jasno, što kob vratovati movu, to treba robiti štoš takoj, što zainteresuje ne tólko starych, ale i najmenše pokoliënie. A što može zainteresovati i diti, i didôv – kazki, of course, ditiacy knižki (Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Publikace má 56 stran a obsahuje následující kapitoly:

My – diëti z Bullerbyna, z bratami tiažko vytrymati, Môj najpryjemniëjšy deň narodženia, Bôlš pryjemnoho na deň narodženia, Škola skônčylasie, My polemo rêpu i dostajemo koteniatka, Jak Olle dostav

sobaku, To super miêti vlasneho zviêra, ale diêd je tože dobry, Chłopci ne mohut miêti jakichś tajemniciuv, My spimo na siêni, Jak Anna i ja chotiêli vtečy z domu, My robimo sobiê pokojik do zabavy, Ja vže siête kazala – chłopci ne mohut miêti jakichś tajemniciuv, My znov idemo do školy, Jak my perediahnulisie, Velika zaviêja, Chutko bude Ruzdvo (Maksimjuk, 2009, svoja.org)

O jeho cílové skupině ani o jeho vzniku nejsou v knize žádné informace. Z knihy se můžeme dozvědět pouze to, že ji přeložil J. Maksimjuk a ilustrovala známá ilustrátorka Helena Zmatlíková. Můžeme tedy předpokládat, že ilustrace byly zcela jistě převzaty z českého překladu. Přízvuk není v textu vyznačen a chybí i obsah. Pravopis je totožný s předchozí knihou *Kazki dla Maryli* a J. Maksimjuk se důsledně drží svého pravopisu po celou dobu své literární činnosti.

Kazki po-svojomu.

Najpiękniejsze baśnie w języku Białorusinów Podlasia

Další ukázkový příklad dětské literatury byl uveden do podlašské literatury v roce 2017. Jedná se o doposud nejúspěšnější publikaci co do počtu prodaných výtisků (750), kterou vydalo nakladatelství Struha Editions v podlaštině. Jedná se o bohatě ilustrovanou knihu v pevné vazbě určenou malým dětem. Byla vydána v Bělostoku díky spolupráci organizací Struha Editions a Teatr Czevo. Knihu ilustrovala Lucja Urszula Grzeszczyk, což stojí za zmínku, protože v předchozích publikacích byly použity ilustrace, které nebyly originální, tj. byly převzaté z jiných děl. Kromě toho byla Magdalena Pietruk pověřena celkovou grafickou úpravou knihy. J. Maksimjuk osvětluje vznik knihy a spolupráci s Teatrem Czevo:

A potum, koli ja vže spuvpraciovav z Teatrom Czevo (Joanna i Michał Troc), my postanovili vydati knižku kazok dla vsiêch. Ja opraciovav novu versiju „Kazok dla Maryli”, dodav kilka novych perekładuv-adaptacijuv, my znajšli ilustratorku (kob nas ne obvinovačuvali v vydavničum piractvi) i vydali „Kazki po-svojomu. Najpiękniejsze baśnie w języku Białorusinów Podlasia” (2017). Knižka vsiêm spodobałasie i prodałasie veliziarnym, jak na našy čytački i movny varunki, nakładom – 750 egzemplaruv. I Joanna Troc razom z druhoju aktorkoju z Teatru Czevo popularyzovali siêty kazki, organizujučy spotkani z ditima, kotorym jich čytali (Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Kniha se skládá z těchto kapitol: *Spjašča korolevna, Štyry muzykanty, Vovk i simero kozleniat, Chatka z pranika, Pani Zima, Kôt u botach, Smiêly kraveć, Koptiuška, Čyrvony Kapturok, Sniêžka i simero krasnoludkuv a Małaja syrena*. Stručný přehled obsahu pohádek je uveden výše. Jednotlivé kapitoly, kromě té

poslední, jsou převzaty z první podlašské dětské knihy *Kazki dla Maryli* (2008), a proto došlo v tomto vydání pouze k drobným úpravám. Důležité však je, že v celé knize je vyznačen přízvuk, což v předchozích publikacích neplatilo. To je pro knihu velkým přínosem a přináší to i další didaktické výhody.

Zadanie było takoje, kob zacikaviti movoju i diti, i baťkov (kotory naohul uže pudlaškoji movy tože ne viédali abo viédali velmi slabo).

U „Kazkach po-svojomu” ja vže postaviv akcenty (Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Kniha je zakončena doslovem, který bych zde rád uvedl z toho důvodu, že nádherně shrnuje myšlenky a základní snahy o zachování jazyka a jeho předání dalším generacím. Na závěr je na poslední straně uveden krátký návod, jak číst Maksimjukův pravopis. Doslov je následující:

Idea jej wydania zrodziła się razem z przyjściem na świat naszych dzieci. Z nową rolą – rodziców – pojawiły się nowe wyzwania i obowiązki. Niekiedy brakuje nam jednak czasu i miejsca na rzeczy naprawdę ważne. Jedną z takich rzeczy jest, według nas, zasianie w sercach naszych dzieci zamilowania do języka, którym mówią ich dziadkowie.

Nasze dzieci rozmawiają na co dzień po polsku, oglądają bajki w języku polskim, angielskim albo jeszcze jakimś innym – czemu więc w tej układance nie znaleźć kilku minut dziennie na pielęgnowanie języka tak bliskiego naszym sercom? Myślimy, że to nie tylko nasz dylemat, jak w atrakcyjny sposób przemycić do uszu naszych dzieci ten bardzo ważny język – swój własny, zachowany i przekazany nam przez naszych przodków.

Ta książka to zbiór znanych i lubianych baśni, które zostały przetłumaczone na wiele języków świata. Dzięki popularności tych opowieści ich odbiór przez nasze dzieci będzie z pewnością łatwiejszy, a wejście w świat języka Białorusinów Podlasia bardziej gładkie. Mamy nadzieję, że będzie to zarazem początek wielkiej przygody z odkrywaniem tej pięknej, ale niestety trochę zapomnianej mowy (Maksimjuk, 2017)

Kazki Andersena dla małych i starych. Hans Christian Andersen (1805–1875) byl dánský spisovatel, který se proslavil svými pohádkami, jež okouzly čtenáře po celém světě. Není třeba představovat *Císařovy nové šaty*, *Malou mořskou vílu* a *Ošklivé káčátko*. Andersenovo dílo bylo přeloženo do více než 125 jazyků. Jeho pohádky, v nichž se mísí vrtochy s morálním ponaučením, ovlivnily nejen dětskou literaturu, ale i různé podoby adaptací, včetně filmů a baletů. Andersen se do pohádek vrhnul vydáním trilogie *Pohádky vyprávěné dětem* z let 1835 až 1837, která mu zajistila místo přední osobnosti literatury a položila základ jeho celosvětového odkazu.

Podlašská edice *Kazki Andersena dla małych i starych* je souborem překladů napříč Andersenovou literární tvorbou. Překlad dokončil v druhé polovině roku 2019 J. Maksimjuk. Úvodní stránky knihy tvoří obsah a Andersenova celostránková fotografie s úryvkem o používání jazyka vyňatým z Andersenova díla, který má upozornit na důležitost ovládnutí rodného jazyka pro získání či udržení schopnosti plnohodnotně se vyjadřovat. Kniha má 158 označených stran a stránkování nepokrývá závěrečný oddíl zahrnující další podlašská literární díla vydaná dříve v nakladatelství Struha Editions, jež jsou doplněna o krátké anotace.

Zvláštní prostor je věnován také poznámce překladatele, která vysvětluje, jak překlad probíhal, a že bylo překládáno přímo z původních dánskojazyčných vydání, čímž bylo docíleno věrného překladu. Kromě toho jsou některé současné překlady do polštiny kritizovány pro své nepřesnosti. Vedle toho je následující část věnována výkladu o tom, jak se čtou a vyslovují jednotlivá písmena, která se v polské abecedě nevyskytují. Na závěr je připojen rozsáhlý seznam slovní zásoby označený jako *Słowniczek trudniejszych podlaskich słów i wyrażen* (Slovníček složitějších podlašských slov a výrazů) s abecedně uspořádaným překladem do polštiny. Je nesmírně praktický pro všechny čtenáře, kteří např. podlaštinu v domácím prostředí sice používají, ale některá méně frekventovaná slova nemusejí nutně znát. Vzhledem k tomu, že polština je dominantní ve většině oblastí života, je to každopádně užitečná pomůcka. Tato kniha je z didaktického hlediska dokonalejší, než všechny předchozí publikace, neboť obsahuje nejen slovníček, ale také má označené přízvuky a ilustrace velmi dobře doplňují psaný text.

Navíc je pozoruhodné, že kniha má tvrdou vazbu a kvalita papíru je poměrně vysoká, stejně jako samotná vazba knihy. To je neobvyklé zejména v souvislosti s tím, že to knihu nezbytně prodražuje a nemohla panovat naprostá jistota, že se vyprodají všechny knihy, které byly vytištěny. Obvykle je strategií podobných snah vydávat knihy, které jsou finančně co nejdostupnější. Pravděpodobně to lze přičíst její široce úspěšné historii a ochotě mluvčích kupovat ji nejen pro její obsah, nýbrž i její vnější a vnitřní vnější a vnitřní obrazové atraktivitě.

A kolik jak bylo? Zoja Sačko (nar. 1955 v obci Wólka) je považována za významnou podlašskou spisovatelku, zejména proto, že ve svých literárních dílech velmi brzy začala používat svůj rodný jazyk. V 70. letech 20. století byly její básně psané v podlaštině publikovány v běloruskojazyčném týdeníku „Niva“ v Bělostoku, což dokládá její přínos regionálnímu literárnímu prostředí. V letech 1983 až 1988 byl výběr z básní Zoji Sačko publikován v šesti po sobě jdoucích číslech básnického sborníku *Naš holos* (Лесіў, 2010, s. 344), jehož cílem bylo propagovat ukrajinskou poezii a myšlenky mezi spisovateli,

umělci a kulturními činiteli na Podlaší, podporovat účast v ukrajinských společensko-kulturních organizacích a uvádět díla ukrajinských básníků písčích v místním nářečí nebo literárním jazyce (Карабович, 2008). Dalšího uznání se jí dostalo od *Běloruského literárního sdružení Bielavieža*, které vydalo čtyři svazky její poezie v podlašském jazyce: *Pošuki* v roce 1982, *Nad dniom pochilana* v roce 1991, *Šče odna vesna* v roce 1995 a *Paemy* v roce 2000.

Kromě toho vyšel i novější výbor z její poezie s názvem *Poka* (2018). Tyto publikace vyzdvihují její roli v rozvoji (nejen) podlašské literatury a její naprosto průkopnické používání rodného jazyka v literárním projevu. Zůstává stabilním přispěvatelem k literární tvorbě v podlašském jazyce, a právě tato kniha je toho dokonalým příkladem.

A koliš jak bylo? je velmi neobvyklým, ale o to zajímavějším přístupem nejen k dětské literatuře, ale také k zachycení kulturního dědictví, neboť kromě pohádek a písní nás vyprávění provází různými tradicemi a zvyky, které se slaví a provozují v průběhu celého roku. A nejedná se jen o prostý přehled faktů, ale obsah je opravdu mistrně vyprávěn a předáván.

Kniha vyšla v roce 2020 a vydalo ji *Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach* v Bělostoku. Redagoval ji D. Fionik a do tisku ji připravili Mirosław Zdrajkowski a Adam Pawłowski. Vydání bylo podpořeno ze státních grantů. Ke knize je navíc přiloženo CD, které doprovází část knihy věnovanou tradičním běloruským písním *Koladki pudlašskich bielorusuv* v podání skupiny *Žemerva*. Tento doplněk významně zvyšuje hodnotu knihy.

Kniha má 112 stran a je rozdělena do dvou hlavních částí, nazvané *Świateczkom poświatkujem, na budnie popraciujem* a *Hrajem, spivajem, skazki rozkazujem*. Obsahují následující podkapitoly:

Wo Wiflijemi Chrystos rodiwsia | Hohotucha | Bohojawlenije, Kreszczenije, Wodochryscze | Try Kruoli | Hrumnici – połowina zimici | Od „busłoweji łapy” do busłowoho GPS | „Busłowa łapa” | a szto tam u busłuw? | Pered mapoju – z busłami do Afryki. Busłowy GPS | Chrystos Woskresie | Jak na Hrumnici piweń napiećcia wodici, to na Jurija wuol najiećcia trawici. | Światy Gieorgij | Na Juryja u Dorofieja | Korowaj | Piatidiesiatnica, Truǒjcia, Kleczanie | Muka i poka do muki | Ich pole wyrobiane jak masło | Zažynki | Od serpa i kosy do kombajnuw | Perepelicia | Do khuni żyto zwezli i zmołotili | Jak z muki chlieb pekli | Lon i ...poka toj rucznik | Prababcia Katia – krawczycha | Jak my bili masło | Od placu zabaw do czudies w chmarach | Skazki, skazki | Skazka pro kraba z Kuby | Jak by to było po - woleński? | Skazka z tytułom na kuncie | i w krasoczku, i w maczuczy, i w husi do domu | A – a – a, kotki dwa... | Skazki, skazki | Pro istocznik mudrości | Pro knižki, telewizory i smartfony | U Anii i u Żewżykuw | Lieto z tradycyjoju w Muziejowi

*w Studziwodach | Skazki, skazki | Siła odnejj molitwy | Tradycyjny koladki
podlaszkich Bielorusuw | Opisy fotografii.*

Označení kapitol jsou poměrně výstižná, ale pro přiblížení lze říci, že první část se zabývá především tradičními oslavami, zvyky, vírou, pověrami a dalšími neoddělitelnými součástmi lidové a náboženské kultury, zatímco druhá část nám představuje pohádky, písně a dokonce nahlédneme do dílen (warsztaty) věnovaných uchovávání tradiční lidové kultury a dovedností ve skanzenu *Muzeum Malej Ojczyzny Studziwody* v Bělsku Podlašském.

Kniha je bohatě ilustrovaná a většinu obsahu podává dialogickou formou, což značně zvyšuje její poutavost. Navíc propaguje místní kulturu přístupným způsobem, a ilustrace usnadňují vnímání obsahu a s vlastním textem se komplementárně doplňují (Nikolajeva & Scott, 2006). Z pravopisného hlediska je kniha napsána latinkou a jako základ je použit polský pravopis, přičemž pro diftongy jsou použity obloučky nad písmeny.

Stejně jako v případě knih jiných autorů dává Zoja Sačko jasně najevo, že knihu psala především s úmyslem pomoci svým vnoučatům pochopit místní podlašské (pravoslavné) tradice a poskytnout jim písemný podklad v podlaštině, aby si tak měli co ve své rodné řeči přečíst. To potvrzuje i skutečnost, že v podtitulu knihy je uvedeno „*Rozkažu Tobie, Zosia, rozkažu Tobie, Tamusia*“ odkazující na vnoučata autorky, a na druhé straně věnování je fotografie autorčiných vnuček a věnování s nápisem „*Wnuczka - Zosi i Tamary*“.

Malý princ. Antoine de Saint-Exupéry v roce 1943 napsal knihu *Malý princ*, která je poetickým příběhem o dobrodružstvích mladého prince z malé planety, který cestuje vesmírem, poznává různé světy a setkává se s různými postavami, včetně pilota, který uvízl v poušti, krále bez poddaných, marnivého muže toužícího po obdivu a obchodníka posedlého vlastnictvím hvězd. Tuto sérii setkání Saint-Exupéry obratně využívá k odhalování a kritice aspektů chování dospělých a k úvahám o tématech osamělosti, přátelství, lásky a ztráty. Prostřednictvím jednoduchého, ale hlubokomyšlného příběhu odhaluje *Malý princ* závažné pravdy o lidském údělu a o tom, jak je důležité vidět srdcem, a ne jen očima.

Přestože se neustále vedou debaty o tom, zda *Malý princ* žánrově patří do dětské literatury, či nikoli, a to kvůli smyslové mnohohvrstevnatosti příběhu a univerzálním tématům, která oslovují čtenáře všech věkových kategorií, bylo pro účely naší analýzy rozhodnuto, že s ním budeme zacházet především jako s dílem dětské literatury. Dílo je často řazeno do kategorie dětské literatury díky přímočarému vyprávění a ilustrovanému zpracování, zatímco filozofická hloubka a alegorické prvky naznačují, že je určeno širšímu okruhu čtenářů. Podle Nikolajeviny teorie literatury crossover je *Malý princ* ukázkou narace, která překračuje věkové hranice a nabízí více úrovní porozumění. Zařazení

Malého prince mezi dětskou literaturu lze navíc považovat za ztělesnění Rousseauových výchovných zásad, tj. literaturu podněcující představivost a morální uvažování již od útlého věku. *Malého prince* nelze zcela jasně zařadit do určité věkové kategorie čtenářstva, nicméně je spíše vhodnější pro náctileté čtenáře, kteří v něm mohou objevit hlubší hodnoty.

Malý princ (francouzsky *Le Petit Prince*) byl přeložen do podlaštiny přímo z francouzštiny jako *Mały prync* a vyšel v roce 2021. V nakladatelství Struha Editions byl vytištěn pouze omezený počet výtisků pro osobní potřebu. Elektronická verze překladu je zdarma k dispozici na stránkách *svoja.org* ve formátu PDF. Pokud jde o překlad, dle slov J. Maksimjuka,

[...] [d]umaju, što ja perekładav siėty tekst (prysiadami v subotu i nedielu) tak z puv roku. Perekładav z francuškoho oryginatu, ale zahladav i do pólškoho perekładu, i do rosijškoho. „Mały prync” to knižka dla šče starėjšych diti, čym „Diėti” Lindgren i Kazki po-svojomu. Tak što vyjšla seryja – od samoji prostoji movy do dovoli składanoji (Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Pro tisk knihu připravila Gracjana Pòtrėkùs, kašubská jazyková aktivistka a grafička. Ilustrace byly věrně převzaty z výchozí předlohy. Kniha čítá 86 stran, zahrnuje obsah a zachovává věrnost původnímu uspořádání. Vydání doplňují dvě dodatečné části: stručný návod, jak číst standardizovaný podlašský pravopis a podlaško-polský slovník. Tento slovníček pečlivě podchycuje málo frekventovaná slova nebo slovní spojení potenciálně neznámá podlašským čtenářům a klade si za cíl objasnit případné nejasnosti. Tímto přímo navazuje na existující zpracování, které se poprvé vyskytlo v *Kazkach po-svojomu* a ukázalo se jako velmi praktické.

Vzhledem k tomu, že byl přeložen do 300 až 400 jazyků (údaje se značně liší) a dialektů, podtrhuje tato široká překladatelská oblíbenost přítomnost univerzálních témat, jako je přátelství, láska, tvořivost a lidský duch, která nacházejí odezvu napříč různými kulturami. Výběr díla pro překladatelské projekty, včetně například kyperské řečtiny, brněnského hantecu, fiumánštiny nebo slezštiny, poukazuje nejen na jeho jazykovou přístupnost, ale také na jeho schopnost zprostředkovat nejhlubší lidské hodnoty (Kruzić & Rukavina, 2022).

V ý s l e d k y

Na základě podrobné analýzy daného materiálu týkajícího se dětské literatury v podlaštině je patrné, že literární scéna v tomto jazykovém prostředí je dynamická a vyznačuje se různorodým přístupem k literatuře určené mladšímu publiku. Tato pestrost reflektuje nejen samotnou rozmanitost v rámci podlaštiny (s ohledem na lexikální nebo gramatické volby), ale rovněž širší záměr

využívat literaturu jako prostředek k zachování kultury. Věnujme se nejprve tematické stránce dětské literatury v podlaštině.

Analýza ukazuje, že podlašská dětská literatura není monolitní, nýbrž zahrnuje různé tematické a stylistické variace. J. Maksimjuk, D. Fionik a Z. Sačko přinášejí do svých děl jedinečný pohled, ať už optikou překladu, lidové slovesnosti nebo dokumentace místních tradic. Na jedné straně stojí práce D. a E. Fionikových, kteří se zaměřují na folklor, jenž hraje zásadní roli v holistickém rozvoji osobnosti dítěte. Důraz na folklor není pouhým zachováním starých příběhů, ale strategickou volbou, jak mladým čtenářům vštípit pocit identity a sounáležitosti. Obdobně Z. Sačko zpracovává místní tradice prostřednictvím literatury, která dětem poskytuje pocit historické sounáležitosti a pevně je zakotvuje v jejich kultuře.

Naopak překlady klasických evropských pohádek do podlaštiny od J. Maksimjuka představují příklad toho, jak umožnit mladým čtenářům vychutnat si kanonická díla dětské literatury. Překlady také zvyšují prestiž jazyka v očích jeho mluvčích.

Výběr příběhů a věrnost překladu odráží vědomou snahu o sbližování podlašských kulturních narativů s univerzálními tématy. Všichni tři autoři svými díly přispívají ke kognitivnímu a jazykovému rozvoji dětí, které budou výše zmíněná díla číst nebo poslouchat. Bohaté narativní struktury v kombinaci s jazykovým inputem posilují kognitivní schopnosti, jako je paměť, zpracování informací a také jazykové dovednosti.

Také pokračující snahy o překlad a tvorbu literatury v podlaštině naznačují slibnou budoucnost pro přežití a rozšíření tohoto jazyka. Toto literární úsilí slouží taktéž jako kulturní archiv, který chrání nehmotné dědictví podlašské komunity. Jakmile se tato díla prosadí, mohou významně ovlivnit vzdělávací politiku a strategie revitalizace jazyka, což může vést k „obrodě“ podlašské kultury a (jazykové) hrdosti mladších generací.

Daný výzkum nejen že potvrzuje jazykové a kulturní bohatství podlašské komunity, ale také vytváří precedens, jak mohou menšinové jazyky (mikrojazyky) využít literaturu pro širší společensko-kulturní a vzdělávací rozvoj.

Hlavní motivací každého z těchto děl byla snaha poskytnout vlastním dětem nebo dětem svých známých něco ke čtení ve svém mateřském jazyce. Vzhledem k tomu, že J. Maksimjuk i D. Fionik jsou jazykoví aktivisté, pochopili nutnost vytvoření něčeho nového pro budoucí generace. Zajímavé je, že J. Maksimjuk také uvedl, že před existencí podlašské dětské literatury se museli spoléhat na již etablovaná literární díla v jiných jazycích, což nás opět přivádí k tomu, že vlastní literatura není zcela samozřejmá:

Moji syny namnoho starêjšy za dočku, tak što ja jim tohdy nijakoji
pudlaškoji knižki ne môh proponovati, bo šče ne dodumavsie, što vona

naoheľ možliva. My z žônkoju rozkazovali jim kazki po-svojomu, i čy-tali – žônka pôľski knižki z kazkami, a ja knižku po-biľoruški: „Bratři Lví srdce” (Maksimjuk, 2024, vlastní rozhovor autora)

Čas ukázal, že všechny uvedené případy dětské literatury jsou vysoce ceněny a žádány mluvčími, kteří se zajímají o svůj jazyk nebo chtějí předat svou mateřštinu svým dětem. Oba přístupy k dětské literatuře, tedy jak původní tvorba, tak překlady, jsou tedy stejně ceněné a potřebné.

Za druhé bychom se měli zamyslet také nad úlohou ilustrací, které byly již několikrát zmíněny výše. Ilustrace v dětských knihách mohou být buď výrazně doslovné, poskytující jasné, přímé zobrazení textu, nebo symbolické, nabízející hlubší, implicitní významy, což ovlivňuje způsob, jakým děti příběh vnímají a jak s ním komunikují. Ilustrování textu je v podstatě aktem interpretace, zahrnující transformaci textových pojmů do vizuálních prvků, což je proces, který je utvářen vlastní kulturní, sociální a psychologickou optikou ilustrátora, jak to vyjadřuje Gombrichova myšlenka, že „vidět znamená interpretovat”.

Rozhodnutí učiněná při vizuální naraci nejsou jen reflexivní, ale také interpretační, přidávající vyprávění další významové vrstvy. Tento přístup zdůrazňuje, že naše vnímání obrazů není pasivní, ale je aktivně konstruováno na základě našich zkušeností a předchozích znalostí, takže akt prohlížení ilustrací je dynamickou interakcí s textem. Vzhledem k tomu, že všechna analyzovaná díla jsou bohatě ilustrovaná, lze tento přístup považovat za velmi dobrý pro zatraktivnění dětské literatury.

A konečně, vznik nezávislých nakladatelství, zejména těch, která založily menšinové skupiny, výrazně zvýšil dostupnost materiálů, které odrážejí rozmanitou historii, narativy a jazyky těchto skupin, často nedostatečně zastoupených nebo marginalizovaných v mainstreamových nakladatelstvích. Tento vývoj má zásadní význam pro zachování kultury, neboť umožňuje komunitám zachovat si jazykovou rozmanitost, která je nedílnou součástí jejich identity a dědictví. Jazyk je více než jen prostředkem komunikace; je to úložiště kolektivní moudrosti a tradic komunity. Bez podobného úsilí hrozí mnoha jazykům a s nimi spojeným kulturám zánik.

Vydavatelé se však potýkají s řadou problémů, včetně finančních překážek a omezeného přístupu k širším distribučním sítím. Pro překonání těchto překážek je zásadní podpora místních úřadů, mezinárodních organizací a širšího vydavatelského odvětví prostřednictvím grantů, dotací a vzdělávacích programů. Nástup digitálního publikování a internetu navíc proměnil vydavatelské prostředí a nabídl těmto vydavatelům nákladově efektivní a perspektivní platformy pro oslovení lidí po celém světě, což dále usnadňuje propagaci a zachování menšinových jazyků a literatur.

BIBLIOGRAFIA

Knihy

- Andersen, H. C. (2019). *Kazki dla małych i starych*. Struha Editions and Teatr CZREVO.
- Besedová, P. (2014). *Literatura pro děti a mládež ve výuce cizích jazyků*. Gaudeamus.
- Cart, M. (2022). *Young adult literature: From romance to realism* (4th ed.). ALA Neal-Schuman.
- Cieślakowski, J. (1985). *Wielka zabawa*. Ossolineum.
- Filipović, L., & Pütz, M. (Eds.). (2016). *Endangered languages and languages in danger: Issues of documentation, policy, and language rights*. John Benjamins.
- Fionik, E., & Fionik, D. (2008). *Jak vyskočyv vorobiěj*. Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach.
- Glinka, S., Obrębska-Jabłońska, A., & Siatkowski, J. (Eds.). (1980). *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny* (Vol. 1). Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.
- Lendělová, V., Marvan, J., & Vašíček, M. (Eds.). (2013). *České vědomí Bělarusi*. Karolinum.
- Lindgren, A. (2008). *Diēti z Bullerbyna*. <https://svoja.org/svojim-dietium/dieti-z-bullerbyna-cast-persa>
- Maksimjuk, J. (2008). *Kazki dla Maryli* (4th ed.). Drukarnia Mamy i Tata. <https://svoja.org/svojim-dietium/kazki-dla-maryli>
- Maksymiuk, J. (2015). The standardization of a Latin-based orthography for Podlachian. In C. Dyck, T. Granadillo, & K. Rice (Eds.), *Dialogue on dialect standardization*. Cambridge Scholars Publishing.
- Maksimjuk, J., & Troc, J., & Troc, M. (2017). *Kazki po-svojomu*. Struha Editions and Teatr Czevo.
- Nikolajeva, M. (2014). *Reading for learning: Cognitive approaches to children's literature*. John Benjamins.
- Nikolajeva, M., & Scott, C. (2006). *How picturebooks work*. Routledge.
- Paławski, J., & Kątny, M. (1995). *Literatura dla dzieci i młodzieży*. WŚ.
- Tamburelli, M., & Tosco, M. (Eds.). (2021). *Contested languages: The hidden multilingualism of Europe*. John Benjamins.
- Saczko, Z. (2020). *A koliś jak było?* Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach.
- de Saint-Exupéry, A. (2021). *Maly Prync*. Struha Editions.
- Toman, J. (1992). *Výbrané kapitoly z teorie dětské literatury*. Jihočeská univerzita.
- Карабович, Т. (2008). Наш голос (1983–1988). Збірник неформального Поетичного об'єднання „Підляшшя”. *Укр. літ. провулок* (Vol. 8).
- Transliteracja:** Karabovych, T. (2008). Nash golos (1983–1988). Zbirnyk neformalnoho Poetychnoho ob'iednannia „Pidliashshia”. *Ukr. lit. provulok* (Vol. 8).

Články

Kružić, D., & Rukavina, T. (2022). A personal approach to the Fiumano dialect through the translation of *The little prince*. *Conference on „Minority languages spoken or signed and inclusive spaces” Actes du colloque international „Langues minoritaires vocales ou signées”*.

Лесів, М. (2010). Підляська говірка у віршах Софії Сачко. *Волинь філологічна: текст і контекст*, 9. <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/12774>

Translitteracja: Lesiv, M. (2010). Pidliaska hovirka u virshakh Sofii Sachko. *Volyn filolohichna: tekst i kontekst*, 9. <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/12774>

Weby

Svoja.org (n.d.). *Diëti z Bullerbyna – čast' perša*. Retrieved June 23, 2024, <https://svoja.org/svojim-dietium/dieti-z-bullerbyna-cast-persa>

Svoja.org (n.d.). *Svojim diëtium – novy rozdiël na našum sajti*. Retrieved June 23, 2024 <https://svoja.org/sto-novoho/svojim-dietium-novy-rozdiel-na-nasum-sajti>

Czasopis (2024, June 23). *Tak nas policzyli*. Retrieved June 23, 2024 <https://czasopis.pl/tak-nas-policzyli/>

Children's Literature in Podlasie dialect: Importance and Approaches

Research on children's literature in minority languages lies at the intersection of linguistics, cultural studies, and education. Despite its niche focus, this area is vital for preserving linguistic diversity and revitalising minority languages. Children's literature acts as a "fortress" of cultural heritage, allowing younger generations to connect with their roots, learn their heritage language, and strengthen their sense of identity. This paper explores the distinctive themes, engaging content, and essential role of illustrations in children's literature, highlighting its educational and instructive functions. The analysis covers seven unique children's books in Podlasie dialect, focusing on their development, linguistic and cultural significance, and the authors' motivations. The study emphasizes the vibrant literary scene in Podlasie, reflecting its linguistic diversity and cultural richness, and advocates for the preservation and growth of minority languages through children's literature.

Keywords: children's literature, minority languages, Podlasie dialect, cultural preservation, linguistic revitalisation, folklore.